

Nr 951

Av herr **Ohlin m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 96, angående inrättande av ett institut för nyttiggörande av forskningsresultat.*

(Lika lydande med motion nr 775 i Första kammaren)

Som ett led i sina uppgifter att främja teknisk utveckling och utnyttjande av forskningsresultat bildade tekniska forskningsrådet och malmfonden under fjolåret stiftelsen för exploatering av forskningsresultat (EFOR). Med stöd av bidrag från stiftarna skall EFOR verka för industriellt utnyttjande inom eller utom Sverige av nya resultat av svenskt forsknings- och utvecklingsarbete. I första hand gäller det resultat som framkommit med stöd av någon av de två stiftarna, men i andra hand även resultat som på annat sätt framkommit vid svenska forskningsorganisationer. EFOR är således avsett som en serviceorganisation utan ekonomiska intressen i de tekniska uppfinningar eller vetenskapliga rön, vilkas industriella exploatering stiftelsen främjar utifrån samhällsekonomiska eller allmänt utvecklingsbefrämjande intressen. Som ekonomiskt stöd för stiftelsens verksamhet har tekniska forskningsrådet och malmfonden avsatt ett grundkapital av tillhoppa 300 000 kr. samt för bestridande av de löpande kostnaderna under en femårsperiod 1,2 milj. kr.

Skapandet av EFOR har allmänt mottagits som ett lovvärt initiativ av de två stiftarna. Ökade insatser — i detta fall från två offentliga organs sida — i syfte att främja det industriella nyttiggörandet av tekniska uppfinningar och vetenskapliga rön torde av en enig opinion bland dem som följer eller direkt sysslar med dessa frågor bedömas som i hög grad önskvärda. Det ligger emellertid i sakens natur att den helt dominerande delen av exploateringsarbetet utföres i näringslivet direkt, inom de enskilda företagen eller genom nystartande av företag på grundval av teknisk uppfinning eller förbättring. EFOR är att se som ett — icke företagsekonomiskt engagerat — komplement till den inom näringslivet och på marknaden kontinuerligt pågående innovationsprocessen.

Att påskynda och underlätta denna process, vilken i vid mening innefattar insatser från grundforskning till ekonomiskt lönsam marknadsföring av nya produkter, är ett grundläggande led i en utvecklingsbefrämjande, dynamisk ekonomisk politik. Från samhällets sida kan en serie olika åtgärder

vidtagas i detta syfte. Hit hör t. ex. samhällets åtgärder för undervisning, utbildning och vetenskaplig forskning. Utformningen av skattepolitiken liksom av den ekonomiska politiken i övrigt spelar en viktig roll. De delåtgärder som i detta sammanhang närmast är av intresse gäller det avslutande ledet i den långa innovationskedjan, nyttiggörandet av uppnådda forskningsresultat och marknadsföring av därpå grundade nya produkter.

I den nu framlagda propositionen nr 96 redovisas i koncentrerad form den diskussion rörande forskningsresultatens nyttiggörande som förts inom forskningsberedningen. På grundval härav har inom handelsdepartementet utarbetats en promemoria med förslag till ökat finansiellt stöd från statens sida till EFOR samt en viss omläggning av stiftelsens verksamhet. Med beaktande i viss mån av den kritik som framkommit vid remissbehandlingen i fråga om den föreslagna, delvis ändrade verksamhetsformen för EFOR, har handelsministern i propositionen föreslagit att ett nytt helstatligt organ skall tillskapas med uppgift att främja nyttiggörande av forskningsresultat. Till det nya organets förfogande skall enligt propositionen ställas ett investeringsanslag av 20 milj. kr. Det nya organet, vars benämning förkortats till INFOR, skiljer sig från EFOR väsentligen därigenom att INFOR inte endast skall vara ett serviceorgan utan skall ha en företagsekonomisk inriktning så till vida som det skall äga rätt att finansiellt ta del i bildande av tillverkningsföretag och ta del i vinsten av genom institutets förmedling eller engagemang exploaterade uppfinningar. Såväl utländska som inhemska forskningsresultat skall institutet ha möjlighet att överta och på angivet sätt föra fram till exploatering.

Att samhället får ökade möjligheter att lämna ett direkt finansiellt stöd inom ramen för ett samarbete mellan stat och näringsliv för att möjliggöra ett snabbare utnyttjande av forskningsresultat och tekniska uppfinningar kan vara motiverat i fall då det gäller projekt av kostnadskrävande, långsiktig och riskfylld natur. Vi har därför ingen invändning mot att ett anslag uppföres på riksstaten för sådan verksamhet. De i propositionen föreslagna formerna för det nya institutets verksamhet synes oss dock väcka betänkligheter.

Det bör uppmärksammas att med bildandet av INFOR kommer vi att få fyra olika statliga organ, som skall arbeta på åtminstone delvis samma stadier av innovationsförloppet. Härtill kommer att gränsen mellan tillämplad forskning och exploateringsarbete inte alltid är klar; stundom griper dessa båda uppgifter in i varandra. Vid remissbehandlingen av departementspromemorian -- låt vara att den innefattade ett i formellt hänseende annat förslag -- uttalades från flera håll farhågor för att ett nytt organ i realiteten skulle tillskapas som skulle komma att i varje fall delvis sammanfalla med forskningsråden. Det uttalades sålunda att EFOR borde bibehållas i sin nuvarande funktion som ett rent serviceorgan och att det direkta statliga finansieringsstödet borde förmedlas av redan existerande forskningsråd

och fonder, vilka arbetar med uppdelning på särskilda verksamhetsområden och står under ledning av speciell sakkunskap. Denna uppfattning framfördes t. ex. av norrlandsfonden och tekniska forskningsrådet. Kollegienämnden vid tekniska högskolan i Stockholm liksom överstyrelsen för de tekniska högskolorna påtalade också att samordnings- och gränsdragningsfrågorna inte lösts på ett tillfredsställande sätt. Vi är icke helt övertygade om att departementschefens nu framlagda förslag, som alltså innebär att ett nytt organ tillskapas vid sidan av EFOR och de befintliga forskningsråden och statliga fonderna, innefattar den bästa lösningen. I likhet med vad I.O framhållit i fråga om promemoriaförslaget bör INFOR:s tillkomst betraktas som ett försök. En omprövning av verksamhetsformen bör alltså ske senare med ledning av vunna erfarenheter.

Den väsentliga frågan gäller emellertid huruvida det nya institutet skall få rätt att, som föreslås i propositionen, »finansierat ta del i bildande av tillverkningsföretag», d. v. s. bilda dotterföretag och alltså få en affärsmässig företagsekonomisk inriktning. Mot en sådan form för verksamhet talar flera skäl. Enligt vår uppfattning bör det uppställas som ett principiellt viktigt krav på den statliga verksamhet varom här är fråga, att den skall vara av servicekaraktär. Eljest kan risk uppkomma att ett statligt intresse av privatekonomisk natur kan bli hindrande eller försvårande för en aktualiserad stödinsats. Något sådant bör naturligtvis inte komma i fråga. Genom att självt eller tillsammans med andra intressenter bilda tillverkningsföretag skulle vidare det — förhållandevis begränsade — kapital som staten ställer till förfogande sannolikt bindas på ett varaktigare sätt än om stödet lämnas i annan form, t. ex. genom lån. Uppkommer förluster i på sådant sätt startad verksamhet, för vilka riskerna är betydande, torde en stark press uppkomma på staten att ytterligare engagera sig i företaget i ekonomiskt hänseende.

Vägledande för institutets verksamhet bör vara *samhällsekonomiska* hänsyn. Tanken bakom institutets tilltänkta företagsekonomiska engagemang synes vara att institutet som sådant skulle få möjlighet att täcka uppkommande förluster genom vinster eller del i vinster på andra insatser. Härtill kan sägas att i de fall ett stöd från institutets sida leder till framgång för det företag som erhållit stödet, erhåller det allmänna en ekonomisk »vinst» genom beskattningen. Departementschefen framhåller samtidigt att »den huvudsakliga målsättningen» skall vara samhällsekonomisk. Den av honom föreslagna konstruktionen kan emellertid inte väntas leda till en verksamhet av sådan huvudinriktning, utan institutet skulle få karaktären av ett statligt affärsföretag med industriell exploatering av forskningsresultat och uppfinningar som verksamhetsområde.

De industriella framstegen sker på en mycket bred front, och det är av vikt att denna bredd i fråga om utvecklingen kan bibehållas. Den innesluter den decentralisering i fråga om risktagande och bedömning av utvecklingsprojekt som på längre sikt torde ge de bästa resultaten. Ett ställningstagande

i en utvecklingsfråga kräver som regel att ett mycket omfattande tekniskt och ekonomiskt underlag studeras och bedöms av personer som i detalj känner den bransch eller det projekt som avses. I de flesta fall kan man förutsätta att de resurser som finns tillgängliga för industriell utveckling endast medger att en ringa del av de idéer, uppfinningar eller rön som finns tillgängliga kan med framgång exploateras. Bristen på personal och kapital tvingar till ett strängt urval. Sett ur denna synpunkt förefaller vissa av de tankegångar som framföres i propositionen vara tvivelaktiga. Så t. ex. anges av departementschefen att »Institutets huvuduppgift bör bli att söka fylla det tomrum, som skapas av bristen på aktiva intressenter inom betydande delar av industrien, beroende antingen på att branschen i fråga över huvud taget är svagt utvecklad eller intresset för ny teknik är påtagligt ringa».

Det torde knappast kunna göras gällande att vissa industribranscher skulle sakna aktivt intresse för utvecklingsarbete. Den omständigheten att en del företag saknar möjlighet att vidareutveckla ett forskningsresultat, antingen därför att detta arbete är synnerligen kapitalkrävande eller därför att det är förenat med betydande ekonomiska risker, betyder inte att företagen skulle vara ointresserade av utvecklingsarbete. Med den konkurrens som råder inom praktiskt taget alla branscher, inte minst utifrån, är det i själva verket ett livsvillkor för de företag, som vill överleva, att sträva efter att ständigt förnya och förbättra sin teknik, sitt produktionsprogram och sin marknadsföring.

INFOR:s uppgifter synes inte böra bli att tjäna som något slags rationaliseringsorgan för »tekniskt efterblivna branscher». Det kan lika väl gälla tekniskt avancerade områden. Väsentligt är — som vi framhållit tidigare — att INFOR:s verksamhet inriktas på som utvecklingsbara bedömda projekt, vilka på grund av sin kostnadskrävande, långsiktiga och riskfyllda natur anses kräva ett statligt stöd för att snabbare kunna bli förda fram till exploatering.

Det ekonomiska stödet bör lämnas i form av lån med villkorlig återbetalningsskyldighet och förräntningsplikt. Hinder bör inte föreligga för institutet att lämna stödet i form av borgen eller annan garanti för lån i bank till företaget. Institutet bör således inte äga rätt att ingå i bildande av tillverkningsföretag t. ex. genom tecknande av aktier.

Då de medel som ställes till förfogande är begränsade kommer säkerligen svårigheter att uppkomma i fråga om prioritering mellan de företag som önskar erhålla stöd. Riskerna att vissa företag gynnas i konkurrensen får heller inte förbises. Det är därför av största vikt att styrelsen för INFOR får en så kvalificerad sammansättning som möjligt. I propositionen anges endast att styrelsen skall inrymma expertis på kreditgivning och marknadsföring. Lika viktigt är att styrelsen även kommer att representera framstående sakkunskap inom olika områden av teknik och industri. Det är av

väsentlig betydelse att det i styrelsen finns kompetenta personer med vid överblick, som kan sakkunnigt granska de bestämmingar av anslagskrav, som görs i utomstående instanser. För att bättre kunna tillgodose här angivna krav bör styrelsen göras större än vad departementschefen föreslagit. Vi föreslår att den skall bestå av nio personer, ej fem vilket senare antal synes bli alltför begränsat med hänsyn till styrelsens uppgifter.

Under hänvisning till det ovan anförda föreslår vi,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 96 måtte besluta

1) att det finansiella stöd, som det i propositionen föreslagna nya institutet INFOR skall lämna för utnyttjande av forskningsresultat, skall utgå i form av lån eller av institutet tecknad borgen för lån,

2) att institutets styrelse skall bestå av nio personer samt

3) att institutets verksamhet i övrigt skall bedrivas med beaktande av ovan i motionen angivna synpunkter.

Stockholm den 17 april 1964

Bertil Ohlin

Bertil v. Friesen

Manne Ståhl

Wald. Svensson

Brita Elmén

Henning Gustafsson

Sven Gustafson

i Skellefteå

i Göteborg

Gustaf Kollberg

Gunnar Helén

Sven Wedén
